בעזהשי"ת

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ (ד יח).

איתא במדרש (בראשית רבה מח י) אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת והשענו תחת העץ חייך שאני פורע לבניך מצות סוכה. וצריך ביאור.

ואפשר לומר בהקדם מאמר נפלא שמבאר רביה"ק ז"ל **בדברי יואל** (בפרשתן, דף תכ"ז) שמצינו בחז"ל (ב"מ פו:) אמר רב יהודא אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, וכו', ויקח חמאה וחלב, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, וכו', יוקח נא מעט מים, והכית בצור ויצאו ממנו מים וכו', ומבאר שם (בשם האגרא דכלה) שהמים היה צריך אברהם ליתן ע"י שליח, לטובת הדורות העתידים, אמנם הלחם רצה אאע"ה ליתן בעצמו, כמש"כ ואקחה פת לחם, אלא שלבסוף נטמאת העיסה (כמבואר שם פז.) ואאע"ה החמיר על עצמו שלא ליגע אף בחולין טמאים, במילא היה בהכרח שיתן להם ע"י שליח.

אמנם המלאכים ידעו שלבסוף לא יהי' כמו שאמר ואקחה פת לחם, וכמו שהי' באמת, אולם אעפ"כ המחשבה טהורה של אברהם ליקח בעצמו הלחם וליתן להם, צירף הקב"ה למעשה שיהא נחשב כאילו עשו בעצמו, ופרע הקב"ה בכבודו ובעצמו אצל המן, ולזה רמזו המלאכים באמרם כן תעש"ה כאשר דבר"ת, שבדיבורך יחשב כמעשה. עיי"ש בנועם דבריו כי קיצרתי אלא במה שנוגע לענינו.

ויש להקדים עוד מה שהביא **הישמח משה** (תהלה למשה צג ד') שפירשו המפרשים על הפסוק (תהלים קלז א) על נהרות בבל שם ישבנו 'גם' בכינו וגו', על פי מה דאיתא במדרש (ב"ר ה ד) כי המים התחתונים בכו על שנתרחקו משמי מרום, וניחם אותם הקב"ה שיקחו מהם מלח לקרבנות וניסוך המים בחג, ע"כ, אם כן כשנחרב המקדש ובטל העבודה, חזר הבכי' של הים למקומו, וכיון שהגיעו ישראל לים השיגו בכייתו של הים, לכן שם ישבנו 'גם' בכינו', שהצטרפו לים ובכו גם יחד, עיי"ש.

והנה **בדברי יואל** (סוכות אות עב) הוסיף עוד בזה, דלפי הנ"ל אחר שחרב הבית ואין לנו עבודה בטל נחמת הים, וחזר טענתם דאנן בעינן למהוי קדם מלכא, אמנם יש לומר עפ"י מה שאמרו ז"ל (מנחות קי:) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכן הוא בכל הקרבנות כמש"כ ונשלמה פרים שפתינו, ולפי"ז י"ל שהמים התחתונים מתנחמים גם עתה שמתקרבים אל ה' על ידי שיח שפתותינו, ואיתא בחז"ל (שבת קיט:) אמר ר' אליעזר מנין שהדיבור כמעשה שנאמר (תהלים לג ו') בדבר ה' שמים נעשו, שהקב"ה ברא את העולם במאמרו, ומזה מוכח דהדיבור כמעשה.

ובזה מפרש דברי המדרש (דברים רבה ג ח) על הכתוב (דברים ט א) **שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן וגו', הלכה אדם מישראל ששותה מים לצמאו אומר ברוך שהכל נהי' בדברו וכו'**. והוא פלאי, וי"ל שמשה רבינו ע"ה אמר לישראל 'אתה' עובר היום את הירדן, אבל אני משה איני עובר, וזהו הוכחה שאינה גאולה עולמית ועוד יבוא זמן ויחרב הבית כמשאז"ל, והמים יחזרו לבכייתן על שנתרחקו מה', לכן, אדם מישראל ששותה 'מים' לצמאו, מברך 'שהכל נהי' בדברו', שהקב"ה ברא הכל בדיבורו, ומזה מוכח שהדיבור כמעשה, וא"כ גם עכשיו יש לנו כח העבודה ע"י לימוד תורת עולה, ושוב הוה נחמה להמים התחתונים. עכתודה"ק.

ובזה אבוא לבאר דברי המדרש, אמר הקב"ה לאברהם, אתה אמרת והשענו תחת העץ, ואמרת ג"כ ואקחה פת לחם, והקב"ה צירוף המחשבה למעשה ונחשב לו כאילו עשה בעצמו, לכן אמר הקב"ה, חייך שאני פורע לבניך מצות סוכה, ובימי החג יש מצוה מיוחדת של שמחת בית השואבה, שהגם שאחר שחרב בית מקדשינו אין אנו יכולין לקיים המצוה בפועל במעשה, מכל מקום הקב"ה שילם לבניו שיחשב שיח שפתינו ושמחתינו כמעשה, כאילו קיימנו מצות ניסוך המים כהלכתן.

❖ ❖ ❖

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (יח א).

איתא במדרש (מ"ר פמ"ח ס"ח) פתח האהל, פתח טוב פתחת לעוברים ושבים. וראוי להתבונן איזה פתח של תשובה פתח כאן.

ונראה עוד לבאר מה שרמזו הספרים הק' (עיין בייט"פ מאמר שואגים הושענה להו"ר ד"ה ועוד רמז) דתיבת **האה"ל** ר"ת **ה'ושענא ל'מענך א'**לקינו **ה'**ושענא,

ונראה לבאר כוונתם עפ"י מה שנחלקו קמאי על הא דאיתא (ראש השנה יז:) ויעבור ה' על פניו ויקרא (שמות לד ו) אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתיב אי אפשר לאמרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשילוח ציבור, והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה (היינו הי"ג מידות הנמנה שם בפסוק) ואני מוחל להם. הרבה קדמונים (עיין ראשית חכמה שעה"ע פ"א אות יד) ס"ל דיעשו היינו עשי' ממש, מה הוא רחום אף אתה רחום, וכן בכל המידות, ומאידך איכא מאן דס"ל דיעשו היינו שיתעטפו ויקראו בפיהם הסדר של הי"ג מידות (עיין שם ברש"י שמשמע כן).

והרה"ק בעל **הפלאה** (בספרו פנים יפות פרשת כי תשא) הכריע דדי באמירה לחוד דהראשון מהי"ג מידות הוא שם א"ל, וליכא למימר מה הוא א"ל וכו' דלא איש א"ל, על כרחך אית לן למימר דסגי באמירה לחוד, ולא צריך ממש שיעשו כמוהו, ובזה פי' הפיוט (שנוהגין לו' קודם הי"ג מידות) א"ל הורית לנו לומ"ר שלש עשרה, דהיינו ממידות א"ל אנו רואין דסגי לומר הי"ג מידות.

ועיין בקדושת יום טוב (ריש פ' וארא) שהאריך בענין ותוכן דבריו, כי באמת הקשה בספר בני יששכר (מאמר ברית כרותה (אלול מאמר ב או' ד) כי רבותינו דרשו על הפסוק (בראשית לג כ), ויקרא לו א-ל אלקי ישראל, שהקב"ה קרא ליעקב א-ל, ולפי דרשת חז"ל יש לבעל דין לחלוק ולומר דכיון דחזינן שהקב"ה קרא ליעקב א-ל, אם כן שפיר יש לפרש דברי רבי יוחנן כפשוטו שיעשו ממש כמידותיו יתברך, ואין די שיתעטף ויאמר.

אמנם הקדושת יום טוב מבאר, כי דברי ההפלאה ז"ל במקומם עומדים, כי בודאי מדת א-ל מורה על גדולת הבורא ב"ה, על תוקף עוז אלהות והוא לבדו תקיף לעד ואין עוד בלתו, וזה אינו ביד האדם שיקנה לו עצמיית זה להיות תקיף כמו א-ל כביכול יתברך, ומה שאמרו ז"ל כי הקב"ה קרא ליעקב א-ל, הוא רק בבחינת חשיבות וקריאה של חיבה, שהקב"ה הגדיל מעלתו כל כך עד שקראו בשמו, שחלק הקב"ה מכבודו ליראיו, אבל פשיטא כי אי אפשר לבשר ודם להיות ממש כמדתו מדת א-ל יתברך, ואין להאריך בזה כי הוא פשוט וברור. עכתו"ד.

והנה אברהם אבינו ע"ה היה כל מגמתו לפרסם שמו יתברך בעולם, כי הוא לבדו הוא ואין זולתו, כמו שדרשו חז"ל (סוטה י.) **ויקרא שם בשם ה'** א-ל עולם, **אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא** (פירש"י, למד לבריות לקרות שם בשם ה' אל עולם), **מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב. ע"כ.** ואם כן מוכח כדברי ההפלאה ז"ל, כי אי אפשר לאדם להיות כמידת א-ל, ולפי זה הביאור בדברי חז"ל שאמרו שיעשו לפני כסדר הזה, ע"כ הכונה שיאמרו הי"ג מדות, ודי באמירה לבד בלי מעשה.

ובזה אפשר לפרש מה שרמזו כאן הבקשה **הושענא למענך אלקינו הושענא**, שאנו מבקשין מאתו יתברך הושענא, שיקבל תשובתינו כשאנו אומרים הי"ג מידות, אע"פ שאין אנו מתדמין למידותיו ממש, כי, למענ"ך אלקינו, שאצל הקב"ה לבדו שייך מידת א"ל (שהוא מרומז בתיבת אלקינו - עיין רב טוב בראשית), כמו שהוכיח אברהם אבינו ופרסום שאפס זולתו, והוא לבדו א-ל, א"כ על כרחך דדי באמירת הי"ג מדות לחוד, לכן הושענא.

וזהו שאמר המדרש פתח האהל, פתח טוב פתחת לעוברים ושבים, שאברהם אבינו במה שפרסום שמו ית"ש שאין כדוגמתו בעולם, ואם כן הוכיח שאי אפשר לאדם להתדמות להקב"ה, ועל כרחך סגי באמירת הי"ג מידות לחוד, ובזה פתח טוב פתחת לעוברים ושבים, למי שעבר עבירות ובא לעשות תשובה, שאמרו ז"ל שיעשה לפניו כסדר הזה, כלומר שיתעטף ויאמר הי"ג מדות, ואז ימחול לו על כל עונותיו.

ובזה אפשר להטעים דברי רשיז"ל (בפרשתן - ד"ה ישב) ישב כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינין והן יושבין, שנאמר (תהלים פב א) אלקים נצב בעדת א-ל. ע"כ. ונראה ביאורו, שב ואני אעמוד, כלומר שפרסום אבינו שמו יתברך בעולם, שידע כל אחד ואחד כי אין תלוי כלום במעשה האדם והכל ממנו ית"ש, והיינו שב ואני אעמוד, ולכן ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינין והן יושבין, היינו בהמשפט הגדול שדן על כל אדם על מעשיו, וישובו אל ה', אז אני יחשב להם האמירה של הי"ג מידות כמעשה, שנאמר אלקים נצב בעדת א"ל, שהקב"ה לבדו הוא מדתו א-ל, ולא איש א-ל, ומשם אנו מוכיחין דסגי באמירה לחוד, ושפיר נוכל בניקל לשוב אל ה' ויקבל תשובתינו לרחמים ולרצון, אמן.

ברכת מזל טוב

לבני היקר מו"ה **יואל מיטטעלמאן** הי"ו

לרגל נישואי בנו נכדי היקר הבה"ח **ישכר דוב** ני"ו

למזל טוב ובשעטומ"צ

ויה"ר שהזיווג יעלה יפה יפה ויזכו לבנו בית נאמן בישראל

ונזכה לראות רב נחת מהם ומכל יוצ"ח

ונזכה לראות בשמחתן של ישראל בביאגו"צ בב"א